

SADNI VRT

Sadjarjevo leto

Sušec — marec

II.

Kar marca v sadovnjaku odložiš, prav rad na leto celó opustiš.

Vsa dela v sadovnjaku, ki smo na nje opozarjali v navodilih za februar, nadaljujemo ta mesec, ako jih iz tega ali onega vzroka nismo mogli končati že prej. Lahko se tudi primeri, da februarja niti začeti ne moremo. Tedaj se nam pa za marec nako-piči toliko, da bomo komaj gotovi o pravem času.

Marec je mesec za saditev sadnega drevja, za precepljanje in sploh za požahtnjevanje, za obrezovanje prtičnega drevja in za zimsko škropljenje, ako se že februarja ni moglo opraviti. Pravilo bodi: v količjak ugodni pomladí naj bo sadno drevje posajeno do sv. Jožefa (19. marca). Seveda, če to ni mogoče, se z uspehom sadi tudi še ostali del marca in še daleč tje v april. Toda čimprej pride mlado drevje v zemljo, tem bolje raste, že takoj prvo leto. Ne sadite pregosto! Pregosta saditev je največja napaka v sadjarstvu, ki se ne da nikdar več popraviti. Za visokodebelne jablane in bruške je razdalja 8—12 m, kakor je pač zemljišče in kultura pod njim in kakršni ste, pleme in sorta, ki ju zasajamo. Ker raste skoro vse naše drevje na travnatih zemljiščih, moramo saditi v jame, ki naj bodo globoke ne čez pol metra, široke pa čimbolj — vsaj 1.50 m. Ne sadite pregloboko! Cepišče (to je mesto, kjer je drevo cepljeno), mora biti na površju tudi še potem, ko se je drevo v zemljo vred že posedlo in ustanovilo.

Jako važno sadjarsko opravilo v tem mesecu je precepljanje ne prestarega, sicer zdravega, pa nerodovitnega drevja. — Ugodno, ako smo za precepljanje namenje-

no drevje pripravili, to je obžagali že prej pozimi. Vrhove skrajšamo v obliki piramide tako, da pustimo spodnje veje najdaljše, potem jih pa skrajšujemo tembolj, čim višje gremo proti vrhu. Krajšati začnemo veje spodaj in se pomikamo navzgor. Precepljati pa začnemo zgoraj in se pomikamo navzdol. Čim krajša je veja, kjer jo cepimo, tem bolj zanesljivo se cepitev spone in tem hitreje in bolje se rana zaceli. Veja, ki jo hočemo precepiti, naj bi ne imela čez 5 cm premera. Pa še v to debelino treba da ustavimo po dva cepiča, da se rana zanesljivo zaraste, preden jo more gniloba razkrajati. Kako cepimo, ali z dolago, ali v žlebič, ali v precep (razkol), je postranska stvar. Važno je samo to, da cepitev z ostrim nožem pravilno izvršimo in rane dobro zamažemo.

Obrezovanje prtičnega sadnega drevja, zlasti špalirje v neogibno potrebno. Krajšati moramo zlasti voditeljice, pa tudi predolg sadni les. Jeseni posajeno drevje (visokodebelno na prostem) sedaj obrežimo. Pustimo mu razen navpičnega podaljška debela samo 3 stranske mladike za temelj in kot osnovo prihodnjega vrha. Skrajšamo jih za polovico, če so zelo močne, sicer pa le toliko, da dobimo potrebno ravnotežje in somernost (simetrijo).

Kdor je zimsko škropljenje v februarju zamudil, naj pohiti, da bo to važno delo opravil vsaj do konca tega meseca, preden jame drevje brsteti. Preden se lotimo škropljenja sadnega drevja pomnimo, da je za povoljen uspeh potrebno, pravo škropilo (glej navodila za februar), primerna škropilnica z močnim pritiskom in da drevje tako poškopimo, da se temeljito razmoči od vrha do tal. To velja pa samo za zimsko škropljenje.

Pri lovu na voluharja imamo marca meseca, dokler trava ne poraste, največ uspeha. Navadne pasti (klešče) so najboljše orožje za ta lov.

Ko nastane proti koncu meseca že precej toplo, se pokažejo že prvi cvetožeri, ki začno zalegati jajca na rodno listje po ja-

blanah. Ob hladnih jutrih jih stresajmo z dreva na ponjave in jih sežigajmo.

Marec je najvažnejši mesec v sadjarjevem letu, zlasti kar se tiče negovanja sadnega drevoja. Kar ta mesec zamudimo, se tisto skoro ne da več popraviti. Silno napačno je opuščati razna dela, češ, da to leto itak ne bo sadne letine in je negovanje nepotrebno. Prav nasprotno! Minulo

leto se je drevje izžrpalo in ga je treba še tembolj podpreti, da si bo moglo zopet tem hitreje opomoči za prihodnjo letino. Zato že sedaj mislimo na izdatno gnojenje sadovnjakov s hlevskim gnojem, posebno pa z gnojnic, ki je najučinkovitejše gnojilo za sadno drevje, ker mu posebno dušika povsod tako zelo primanjkuje.

M. Humek.

NAŠ GOZD

Kmet in gozd

Moč kmetije se ne ceni zgolj po njivah in gospodarskih poslopih, marveč in to v prvi vrsti po velikosti in moči gozdov. V naših krajih so kaj redke kmetije, ki nimajo toliko gozdov, da bi krile vsaj domačo potrebo: drva, les za orodje in kolje, gradbeni les itd. Večina gospodarstev ima toliko gozdov, da lahko iz njih črpajo neusahljivo pomoč pri raznih nesrečah; slabi letini, boleznim, vremenskih ujmah, večjih izplačilih itd.

Gozd je kmetova hranilnica in posojilnica, ki mu leto za letom daje visoke obresti od kapitala, ki je v njem naložen. Kakor hitro pa gospodar načne kapital sam, se tudi obresti manjšajo in nižajo, tako da kmalu ne dobi iz gozda niti najpotrebnejšega lesa za domačo potrebo. Prva in glavna ekra vsakoga gospodarja bi morala biti: čuvati gozd in hraniti les do zadnjega.

Koliko prodanih domačij bi lahko rešili, če bi gozd še stal. Neuki in nesposobni gospodarji pri vsaki najmanjši težavi za denar podirajo in prodajajo les. Kasneje, ko nastopijo resnične težave oni sami ali njih nasledniki morajo prodati dom, ker ni več gozda — hranilnice, da bi jih izvlekli iz nesreče.

Zaradi premočnega izsekavanja naših gozdovi pešajo. Danes je še zelo malo gospodarjev, ki še niso načeli gozdnega kapitala in se zadovoljujejo samo z obrestmi. Visoke cene lesa, ki so nastale zaradi vojne so zmešale glave še trezno mislečim potomcem težke nadomestljive izgube.

Od izžrpanih gozdov ne bomo mogli tako kmalu pričakovati pomoči, saj raste les več desetletij predno je goden za sečnjo. S pravilnim gospodarjenjem v gozdu bi lahko leto za letom odbirali posamezne dorašle in za sekanje godna drevesa, ki bi nam z denarjem dobljenim za les pomagala preko stisk. Gozd je steber vsakega gospodarstva.

Gozd in kmet

Poglejmo samo, kako skrbi gospodar za polja in travnike, Koliko dela od pomladi

do pozne jeseni. Pa gozd? Nanj gleda večina gospodarjev kot na pastorka ali na molzno kravo samo, da čim več izmolzejo in naropajo iz njega. Mirno lahko trdimo, da štiri petine naših gozdov je zanemarjenih, neočiščenih in neoskrbovanih. Gotovo je, da tudi gozd potrebuje nege. Ni mu sicer potrebno okopavanje, saj rahljajo gozdna tla nešteti črvi, deževniki in gobe; tudi zalivanje je nepotrebno. Košata zelena streha drevoja skrbi, da imajo koreninice vedno dovolj vlage. Za gnojenje se gozd ne meni. Na milijone listov strohni in zginejo pod kronami dreves na gozdnih tleh in tvorijo najboljšo prst humus. Tudi drobna telesca raznih gozdnih živalic: črvov, deževnikov, hroščev itd. so kakor mastni ocvirki za plodno zemljo. Toda človek v svojem hlepenju po bogastvu pograbi vsako leto listje, ki je edino gnojilo zemlji. Na ta način ni čudno, da gozdovi pešajo, saj nimajo kje dobiti hrane. Še naprej gre neumno gospodarjenje. Obsekavanje zelenih listnatih dreves za klajo. Na ta način, navadno na gozdnih parobkih obklesijo močna drevesa, ki stoje kot predstraže, da se za njimi lahko razvijajo mlada debelca žlahtnejšega drevoja. V živo obsekano drevo ne more več dihati in graditi svojega telesa, zato samo životari.

Gozd je neoskrbovan. Ovijske, zlasti srobot preprežajo krome in duše drevoja, da ne more zadihati s polnimi pljuči. Iz tal raste različno grmovje, med njimi leže povprek debela padlih in podrhtih smrek, da se lubadar nemoteno razširja. Razni poklieni in nepoklieni smolarji zarezavajo in izžigajo lubje in les smrek, da pridobe čim več smole. Na take in podobne načine ugonablajo naše gozdove in uničujejo narodno in naše premoženje. Kako malo jih je, ki imajo otrebljene in očiščene gozdove. Komaj eden med petimi. Na ta način ne bomo nikdar dosegli izboljšanja in donosnost gozdov.

Predno preidemo k natančnejšemu obravnavanju naših gozdov moramo spoznati vsaj prvo na kratko naše listnato in iglasto drevje,

ŽIVINOREJA

Kako naj krmimo živino?

Pri naši živinoreji se opaža neka nesmotrnost, katera je posebno očitna v krmljenju živine. Največji del naših živinorejcev krmi živino brez obzira na gospodarske koristi, ki jih posamezne živali nudijo — dajejo povprečno vsem živalim enakovrstno krmo, največkrat pa dajejo premale obroke. Drugi živinorejci dajejo obroke sicer dovolj velike, vendar je sestav krme tak, da ne usreza gospodarskim koristim, katere bi radi dobili od živali. Nekateri naprednejši živinorejci pokladajo živini mnogo preveč beljakovinate krme, samo da obdržijo živino v dobrem stanju in ne vedo, da se mnogo te krme ne izrabljuje, kakor bi bilo zeleti, ampak se izloči iz živalskega telesa brez vsakršne koristi. Kakor bi moralo biti znano vsakemu živinorejcu, je beljakovinata krma najdražja krma in jo je torej treba razdeljevati živini tako, da jo bo živina tudi do konca izrabila.

Vse domače živali, bodisi govedo, konj, ovca, svinja itd. nam dajejo neke gospodarske koristi — zato jih pač redimo — in za te koristi zahtevajo predhodno od živinorejca, da jim daje tako krmo, ki jim bo dala možnost, da bodo določene gospodarske koristi res lahko dale.

Da bomo znali pravilno razdeliti krmo posameznim vrstam živine, moramo najprej vedeti, čemu rabi živina krmo, ki jo dajemo, odnosno kake gospodarske koristi nam daje v zamenjavo za dano krmo:

1. za vzdrževanje;
2. za mast;
3. za rast celokupnega telesa ali posameznih delov telesa;
4. za mleko;
5. za delo.

1. Vsaka žival potrebuje, da se vzdrži pri življenju, določeno količino hrane — t. zv. vzdrževalni minimum hrane. Ako žival ne bo dobila vsaj tako velikega obroka krme, kot je nujno potrebno za samo vzdrževanje živali, ne da bi pri tem dajala kako gospodarsko korist, bo za svoj življenjski obstoj morala nadomestiti to hrano od drugod. Hrano bo v takem slučaju jemala od svojih rezerv, katere ima v telesu nakopičene — če jih ima — v obliki sladkorja (glykogena), v obliki masti in v obliki beljakovin (meso).

Žival, ki jemlje hrano za svoj obstoj iz rezerv, prične hujšati in ako dobiva premalo krme za vzdrževanje dalj časa,

prične hirati. Izhirana žival je zelo dostopna za razne bolezni. Posledica stalnega nedovoljnega krmljenja je redno ta, da žival pogine, bodisi po bolezni, bodisi po lakoti, t. j. žival je poginila, ko je porabila svoje rezerve v toliko, da skupno ne zadostujejo več za vzdržno hrano. Naši kmetje za tako živino pravijo: »Sama kost in koža jo je.«

Pri vsakem krmljenju moramo polagati važnost na sestav krme. Živina prejema v glavnem hrano v obliki:

1. beljakovin,
2. sladkorja (ogljikohidrati),
3. masti,
4. rudninskih (mineralnih) soli.

Od vseh navedenih krmskih sestavin so za prehrano najvažnejše beljakovine in mineralne soli. Za sam življenjski obstoj živali je potrebna neka določena količina beljakovin v krmi. Ako jih žival ne dobi, izhira prav tako, kot je bilo rečeno, če dobiva premalo hrane. V takem slučaju prične trošiti beljakovine iz mesa tudi če dobiva dovolj druge nebeljakovinate hrane.

S tem pa še ni rečeno, da morejo živali shajati brez sladkorja in masti v krmi. Tu je treba poudariti, da imajo vsa naša krmila dovoljno količino sladkorja pa tudi masti, le beljakovin jim zelo pogosto primanjkuje. Razen tega ima vsaka žival sposobnost, da v črevih razgradi beljakovine, masti itd. v nove spojine, katere ali zgorijo (oksidirajo) v telesu in s tem dajo živali energijo (moč), da se obdrži pri življenju, ali pa — če žival dobi večjo količino hrane, kot jo potrebuje za svoje vzdrževanje — se odložijo v telesu kot rezervna hrana (v obliki glykogena, masti pa tudi mesa). Živalsko jelo ima sposobnost, da more sladkor iz krme predelati v mast in obratno iz masti v krmi more napraviti v svojem telesu sladkorne spojine. Beljakovine pa morajo biti telo ne more napraviti iz sladkornih ali dovedene s krmo, ker jih živalsko mastnih spojin.

Isto velja za rudninske soli, katere vsebuje deloma vsaka krma. V kolikor pa jih krma ne vsebuje (n. pr. slabo, izprano seno ima premalo rudninskih soli), pa jih je treba dodajati v obliki klajnega apna i. dr. Da je zaradi »boljšega teka« — kakor pravijo ponekod — treba živini dodajati tudi kuhinjsko sol, to ve menda vsak živinorejec. (Dalje prihodnjič.)

J. Z.

Kakšno mleko nam največ koristi?

III.

Napačno pa bi ravnali, če bi ne upoštevali poleg važnosti, ki jo ima mlekarstvo z gospodarskega stališča za posamezne kmetije, pokrajine in države s tem, da stalno donša dohodek ter tudi vrednosti mleka kot hrane. Mleko je do danes še najbolj zdravo in najboljše ljudsko živilo, kar jih sploh človeštvo pozna. Mleko vsebuje vse hranilne snovi, potrebne človeškemu telesu; in kar je najvažnejše, v takem stanju jih človeško telo more povsem izkoristiti. Prav s to lastnostjo se druga živila ne morejo ponašati. Ker je mleko tako zelo hranljivo in ga more telo lahko izkoriščati, je važna hrana bolnikov. Koliko bolehnih ali okrevajočih bi moralo predčasno zapustiti svojce, če bi ne bilo mleka, ker bi njih oslabela telesa ne bila v stanju izkoriščati in uporabljati drugih živil. Predvsem pa je mleko nenadomestljiva hrana otrok. Na milijone otrok na svetu se letno odhrani z mlekom, ker bi sicer drugače ne mogli ostati pri življenju.

Imajo pred očmi ogromne koristi mleka za one, ki ga proizvajajo kakor tudi za one, ki ga trošijo, nam more postati jasno, zakaj se s strani javne uprave polaga toliko važnosti na mlekarstvo. Mlekarstvo more nuditi koristi vsakemu kmetu, če ima malo ali pa več zemlje, torej malim pa tudi večjim posestnikom. Preko celega leta prihaja po mlekarstvu denar v hišo, pa se more reči, da je v kmetijstvu mlekarstvo edina veja kmečkega udejstvovanja, ki predstavlja najbolj stalen vir dohodkov.

Pa tudi v prehrani kmečkega prebivalstva ni mleko popolnoma nepoznano. V nekaterih krajih je mleko skoraj glavna hrana, drugod pa ga zlasti odrasli odklanjajo, češ da je mleko le za otroke. Proizvodnja pa tudi poraba mleka pa je na žalost pri nas preveč odvisna od letnega časa in tudi velikosti kmetij. Premožnejši kmetje imajo preko celega leta dovolj mleka za lastno uporabo in še za prodajo, nasprotno pa siromašnejši posestniki, še bolj pa zanemarjene kmetije, razpolagajo z mlekom samo preko leta, ko najdejo krave v sveži krmi dovolj potrebnih snovi za tvorbo mleka. Preko zime navadno primanjkuje mleka ne samo za odrasle, ampak tudi za otroke. Ker pa je mleko tako važno v prehrani, samo mlekarstvo pa važen vir dohodkov za kmetije, bi morala biti največja sramota za kmetovalce, če bi ne imel preko celega leta vsaj toliko mleka, kolikor ga najnujnejše potrebuje. V današnjem položaju seveda mlekarstvo ne daje posamezniku, še bolj pa skupnosti pokrajine onih koristi, ki bi jih mogli pričakovati.

Kaj torej pričakujemo od mlekarstva?

Odgovor je lahek: vse važne koristi mlekarstva so bile že našete in kar je bilo sicer že omenjeno bodi zaradi važnosti, še enkrat poudarjano. Mlekarstvo mora nuditi prvenstveno slovenskemu kmetu dovolj izdatne in tečne hrane, obenem pa mu donošati stalnih, če že ne visokih pa vsaj zanesljivih dohodkov za zboljšanje gospodarskega položaja in dvig življenjske ravnj podeželskega človeka. Razumljivo je, da mora pri vsem tem biti v zadostni meri upoštevan tudi domač potrošnik, ki se iz kakršnih koli razlogov ne more sam baviti s proizvodnjo in morebitno predelavo mleka.

Ze je bilo omenjeno, da je v mlekarstvu zapadlena ne samo proizvodnja, ampak tudi obdelava, predelava in vnovčevanje mleka. V nekaterih primerih je sicer dana možnost, da more vse to z uspehom vršiti posameznik. Toda redki so, ki so v stanju to nalogo povsem zadovoljivo rešiti, ne da bi njihovo splošno gospodarstvo zaradi tega trpelo. Razen proizvodnje mleka je povsem zadovoljivo rešila ostale naloge mlekarstva skupna predelava mleka v mlekarškem obratu. Mlekarški obrat je v bistvu zelo zamotan organizem, kakor ne more biti pri nobeni drugi proizvodnji. Dobro uspeva le tam, kjer je na njegovem prospehu zainteresiran proizvajalec surovine, t. j. kmet, dalje oni, ki z delom svojih rok in umsko sposobnostjo oplemenjuje surovino v visokovredne mlečne proizvode in nič manj važna ni zainteresiranost onega, ki samo mleko ali pa mlečne izdelke troši. Misel skupne predelave mleka je zelo stara in je način njene izvedbe, kjer koli se je časovno ali krajevno pojavila, zelo različen. V Erivanu blizu gore Ararat, kjer je po pričevanju sv. pisma zibelka človeštva, obstoji še danes posebna oblika skupne predelave mleka, ki sega še v predzgodovinsko dobo. Armenske žene, ki se bavijo s pridobivanjem živil, ustanove za skupno izdelavo sira in masla neke vrste zadrugo, katere cilj je pri predelavi mleka v mlečne izdelke varčevati z gorivom, ki ga je v tamšnjih krajih zelo težko nabaviti. Namolženo mleko prinašajo Armenke v lončenih posodah enake velikosti k eni izmed Armenk, ki razpolaga s potrebnimi pripravami za predelavo mleka v maslo in sir. Če morda vse posode nišo polne, tedaj s posebno palico izmerijo količino mleka v glinasti posodi, označijo ugotovitev na površini posode, kar vse skupaj predstavlja zelo enostavno knjigovodstvo te zadruge. Iz mleka izdelanih mlečnih izdelkov ne razdeljujejo, ampak dogovorno določenega dne postanejo vsi izdelki enega dne last ene žene, ki se je skupnega pridelovanja mleka udeležila.